

Onuncu Yılında Gezi Parkı Olaylarını Yeniden Tartışmak¹

Decade On: Rediscussing The Gezi Protests

Dr. Nihat SEYREK
Bağımsız Araştırmacı,
nihatsbf@gmail.com
http://orcid.org/0000-0002-2720-3647

Makale Başvuru Tarihi: 19.07.2023
Makale Yayın Tarihi: 20.12.2023
Makale Türü: Araştırma Makalesi

Anahtar Kelimeler:

Gezi Parkı
Olayları
Türkiye

Sivil
İtaatsizlik

FETÖ

Yeni Toplumsal
Hareketler

Keywords:

Gezi Park Events
Turkey

Civil
Disobedience
FETO

New Social
Movements

ÖZET

Bu çalışmanın temel amacı, Türkiye'nin yakın siyasal tarihinde sosyo-politik bir gerçeklik olan Gezi Parkı Olayları'nın siyasal nedenlerini küresel, bölgesel ve ulusal düzeyde tartışmaktır. Türkiye'nin yakın siyasal tarihinde bir sosyo-politik krize dönüşen Gezi Parkı Olayları süreci, küresel merkezli oluşumlar, bölgesel çapta başlayan "sivil itaatsizlik" eğilimi ve yetkililerin karar ve uygulamaları ile şekillenen kriz yönetimi etrafında tartışılacaktır. Yapılacak tartışmalar bağlamında olayların başlamasına ve devam etmesine akademik bir yaklaşım sergilenecektir. Olaylara ilişkin hazırlanan araştırma raporları, ikincil kaynaklar, resmi dokümanlar ve yazar tarafından yapılan etnografik gözlemler, nitel araştırma yöntemlerinden tarihsel süreç analizi etrafında sunulacaktır.

ABSTRACT

The main purpose of this article is to discuss the political causes of the Gezi Park Events, which is a socio-political reality in Turkish political history, at the global, regional and national level. The process of Gezi Park Events, which has turned into a socio-political crisis in Turkish political history, will be discussed around the global-centered formations, the "civil disobedience" trend that started at the regional level, and the crisis management shaped by the decisions and practices of the authorities. In the context of the discussions, an academic approach will be improved to the beginning and continuation of the events. Research reports, secondary sources, official documents and ethnographic observations made by the author will be presented around the historical process analysis, one of the qualitative research methods.

¹ Bu makale, yazara ait "Kriz Yönetimi ve Küreselleşmenin Yeni Toplumsal Hareketler Üzerindeki Rolü: 'Gezi Parkı Olayları' Örneği" başlıklı doktora tez çalışmasından üretilmiştir.

1.GİRİŞ

1960'lardan bu yana toplumsal hareket konsepti içerisinde çeşitli olayların ortaya çıktığını söylemek mümkündür. 1968 yılında uluslararası öğrenci hareketleri ile zirve noktasına ulaşan toplumsal olaylar, Prag, Washington ve dünya geneline yayılma eğilimi göstermiştir. Küreselleşme olgusunun 1990'lardan sonra kendini tam anlamıyla göstermesi neticesinde, devletler, geleneksel cephe savaşlarının ötesinde bir çatışma ekosistemi içine girmiştir. Nitekim Stephen Walt, "küreselleşme 1960'larda ve 1970'lerde olsaydı, belki Vietkong, Vietnam'dan kalkıp ABD'nin göbeğinde bomba patlatabilecekti" (Walt, 2016) ifadeleriyle küreselleşmenin bir bağımsız değişken olabileceğini vurgulamıştır. Bu süreçte, siyasi meşruluğun temel kaynağı olan halk, devletle sık sık karşı karşıya gelir bir pozisyona evrilmiştir. Bu durum özellikle ABD'nin "Yeni Dünya Düzeni" ve "Terörle Savaş" mottolarını benimsediği 2000 yılı sonrasında daha sık görünür hale gelmiştir. Yükselen, bir başka deyişle de parlatılan liberalizme dünya çapında pek çok devletin ayak uyduramaması hatta çok sesliliğin önüne politik beka motifleriyle beslenen engeller çıkartılması, sonuçta halk ve devlet arasındaki mücadeleyi sertleştirmiştir. 11 Eylül 2001 Terör Saldırıları, devlet dışı olarak nitelendirilen terör örgütleri başta olmak üzere, STK'ların vb. devlet altı aktörlerin harekete geçmesinde "hızlandırıcı" görevi üstlenmiştir. Böylelikle "toplumsal hareketlilik", halkın devletle her alandaki çekişmesinde ortaya çıkar olmuştur.

2010-2011 yıllarında başlayan "Arap Baharı" sürecinde de Ortadoğu ve mücavirinde toplumsal hareketler başat mesele olarak gündeme oturmuştur. Balkanlarda ortaya çıkan "ayaklan" eylemleri, Rusya'nın yakın çevresinde de cereyan etmiştir. Diğer taraftan ABD ve diğer Batılı ülkeler de bu süreçte toplumsal olaylar ve hareketler konusunda önemli sınavlardan geçmişlerdir. "Seattle Savaşı" olarak da nitelendirilen 1999 Seattle Dünya Ticaret Örgütü protestoları, 2011 New York-Wall Street protestoları, 2013 İngiltere-Londra-Canary Wharf'teki G-8 Zirvesi karşıtı gösteriler, 2017 Almanya-Hamburg G-20 Zirvesi protestoları, İspanya'nın başkenti Madrid'de, 2011'de, işsizlik ve diğer ekonomik gerekçelerle düzenlenen, "15M Hareketi" veya "Indignados (Öfkeli) Hareketi" olarak da adlandırılan gösteriler, 2010-2012 yıllarında [Yunanistan](#)'da ekonomik kriz nedeniyle yaşanan halk protestoları ile ABD'de "Occupy", Fransa'da "Sarı Yelekliler" gösterileri bahse konu toplumsal hareketlerdendir.

Türkiye'de de toplumsal hareketler; fabrika, okul, siyaset vb. ortamlarda bulunan insanların hoşnutsuzluklarını dile getirme aracı haline gelmiştir. Böylece boykot, afişleme, yürüyüş vb. yöntemler benimsenmiştir (Bulut, 2011: 127-129). Fakat 27 Mayıs 2013 tarihi itibarıyla başlayan, "Gezi Ruhü" mottosuyla süreklilik içeren bir motivasyona erişen Gezi Parkı Olayları bu "pasif eylemlilik" halinin "pasif direniş" konseptine geçmesinde önemli bir kırılma oluşturmuştur. Bahse konu olayları anlamak maksadını güden bu makale; küresel, bölgesel ve ulusal düzeylerde Gezi Parkı Olayları'nın nedenlerini tartışmaktadır. Zamanın ve siyasi atmosferin getirdiği kısıtlılıklara bağlı olarak, olayların başladığı dönemin "ruhunu" yansıttığı düşünülen raporlar ve anketlerden faydalanılmıştır. Ek olarak bu makalenin yazarının, saha deneyimleri çerçevesinde elde ettiği şahsi gözlemleri ve gerçekleştirdiği görüşmeler sonucunda edindiği bilgiler; nitel analiz yöntemlerinden etnografik gözlem ve tarihsel süreç yöntemleri çerçevesinde aktarılmıştır.

Bu makale, küreselleşme ve yeni toplumsal hareketler kavramları ışığında; Gezi Parkı Olayları sürecinin tam anlamıyla irdelenebilmesini kapsamaktadır. İlgili kavramsal çerçeve dikkate alınarak Gezi Parkı Olayları'nın başlayışında, sürmesinde ve sonlanmasında; siyasi ve bürokratik anlamda karar alıcı ve mülki idare amiri pozisyonundaki kişilerin olaylara yönelik tavrı anlatılarak Gezi Parkı Olayları'nın sürmesine neden olan faktörler incelenecektir.

Bu makalede, "karar alıcıların kriz yönetimi" ile "küreselleşme" bağımsız değişken olarak verilmiştir. Küreselleşme kapsamında; küresel ve bölgesel "yeni toplumsal hareket" trendi, Gezi Parkı'nda bulunan örgütlü yapı ve FETÖ etkisi ise birer "müdahaleci değişken" olarak incelenmişken, bağımsız ve müdahaleci değişkenlerin temelde etki ettiği bağımlı değişken ise Gezi Parkı Olayları'dır. Bu makalede "Gezi Parkı Olayları neden başladı, sürdü ve halen konuşuluyor?" soruları açıklanacağı gibi, olaylara ilişkin "politika yapıcılarının" da faydalanabileceği bir anlamlılıkta dil ve yöntem benimsenmiştir.

1.1. Gezi Parkı'nın Analizine İlişkin Akademik Yazın

Gezi Parkı Olayları'na ilişkin akademik literatüre bakıldığında, objektiflikten uzak, ideolojik yaklaşımların öne çıktığı gözlemlenmiştir. Şüphe yok ki her bir yayın kendi mecrasında değerlidir lakin bu makalenin doğası gereği akademik çalışmaların analitik çerçevesine odaklanılmaktadır. Böylece literatürdeki önemli bir boşluk olan "Gezi Parkı Olayları'nı Eleştirme" ihtiyacı "akademik" niteliği haiz bir yaklaşımla aşılmaya çalışılacaktır.

Gezi Parkı Olayları'na ilişkin akademik yazında yer alan "tarafli" ve "tarafsız" kategoride bulunan makale, rapor ve kitapların ana argümanlarını anlamak ve karşılaştırma yapabilmek için, akademik bir çerçevede değerlendirilmesi şarttır. Bu açıdan akademik yazının en genel anlamıyla; Uluslararası İlişkiler, Hukuk, Siyaset Bilimi ve Gazetecilik gibi çeşitli konular etrafında şekillendiği anlaşılmaktadır.

“Gezi Parkı Olayları, İnsan Hakları Hukuku ve Siyasi Söylem Işığında Bir İnceleme” adlı çalışma, olayların insan hakları boyutuna odaklanmaktadır (Ayata & Çağlı, 2013). Ve çoğunlukla göstericilerin neden haklı olduğunu irdeleyen argümanlar üretmiştir. Mizahi bir dille hazırlanan “Çapulcunun Gezi Rehberi” (Aydın, 2013) adlı çalışmanın yanı sıra, göstericilerin haklılığını meşrulaştırma çabası içinde olan “Biz Orada Mutluyduk” (İplikçi, 2013) gibi eserler söz konusudur. Öte yandan “Gezi’nin Yükselişi, Liberallerin Düşüşü” (Tuğal, 2013) ve “Kent Hakkı’ndan İsyana” adlı çalışmada olaylar daha sert bir tavırla “isyan” olarak nitelendirilmiştir (Tonak, 2013).

“AK Gençlik’in Geziyle İmtihanı” çalışması, AK Parti gençliğinin Gezi Parkı Olayları’na bakış açısını “tarafli” bir dille ele alırken (Kesgin, 2013), “Türkiye’nin GEZİ’si” adlı çalışmada daha kapsayıcı bir üslupla muhafazakar, seküler, apolitik vb. gençliğin olaylardaki konumu tartışılmıştır (Kılıç, 2013).

Diğer taraftan objektif veya tarafli olma halinin ortasında konumlanan çalışmalar da mevcuttur. Örneğin, “Gezi’den Türkiye’ye Ergenlikten Nereye” adlı çalışmada Gezi Parkı Olayları’nda rol alan apolitik gençlerin nasıl siyasallaştığı tartışılmıştır (Erdağı, 2013). Türk siyasal hayatı üzerinden olayları ele alan “Dünyayı Durduran 60 Gün” adlı çalışmada AK Parti hükümetlerinin iç çıkamazları tartışılmıştır (Ertem & Esayan, 2013).

Akademik anlamda olayların seyrini araştıran ve analiz eden önemli çalışmalar da yok değildir. Taştan ve Ete tarafından kaleme alınan “Kurgu ile Gerçeklik Arasında: Gezi Eylemleri” adlı kitap, araştırma ve analiz açısından önemli bir eserdir. Çalışmada, olaylar sosyolojik bakımdan analiz edilerek eylemcilerin kimlikleri bağlamında talepleri tartışılmıştır. Araştırma niteliği ön plana çıkan; GENAR tarafından hazırlanan “Gezi Parkı Profili” (GENAR, 2013) ve KONDA grubu tarafından hazırlanan “Gezi Raporu: Toplumun ‘Gezi Parkı Olayları’ Algısı Gezi Parkındaki Kimlerdi?” (KONDA, 2014) başlıklı çalışmalar da mevcuttur. Bu çalışmalarda Gezi Parkı Olayları’nın ilk gününden itibaren olayların sonlanmasına kadar olan süreçteki değişim, eylemcilerin bakış açısıyla ele alınmıştır. MAZLUMDER’in hazırladığı “Taksim Gezi Parkı Olayları Raporu” (MAZLUMDER, 2013) da benzer amaçları taşımaktadır. Öte yandan Gezi Parkı Olayları ile alakalı olarak 2019 yılında İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından hazırlanan “Gezi Parkı Olayları İddianamesi” de faydalanılan çalışmalar arasındadır (Gezi Parkı Olayları İddianamesi, 2019/1811).

Gezi Parkı Olayları’nın ele alındığı çalışmalar bağlamında, özellikle belli bir nedenselliği sayısal anlamda ifade etmeye güdülenmiş araştırma ve analizleri barındıran çalışmalarda, nitel tartışmaların yarım bırakıldığı görülmüştür. Bu makale aynı zamanda olayların ortaya çıkmasında ve etkisini sürdürmesinde etkili olan faktörleri niteliksel bir bakış açısıyla tartışması bakımından önem arz etmektedir.

2. KÜRESEL, BÖLGESEL VE ULUSAL DÜZEYDE GEZİ PARKI OLAYLARI

Literatürde sıklıkla sivil itaatsizlik kavramıyla karşılık bulan toplumsal olaylar, 2011 yılı itibarıyla küresel ve bölgesel çapta yaygınlık kazanmıştır. 2011 yılında, Wall Street Olayları ve akabinde Türkiye’de yaşanan “İstanbul’u İşgal Et/Ayaklan İstanbul/Occupy İstanbul” adlı bir sosyal medya hesabı üzerinden “Revolt İstanbul” çağrıları ve Arap Ayaklanmaları gibi çeşitli küresel ve bölgesel toplumsal olaylar gerçekleşmiştir. Gezi Parkı Olayları’na bakıldığında, 2011 yılında Türkiye’de de bu küresel ve bölgesel trendin ortaya çıkması beklentisinin eylemciler tarafından yoğun bir şekilde arzu edildiği müşahade edilmiştir. Neticede Ortadoğu’da görünür hale gelen radikal koşulların ve dönüşümün Türkiye’de de ortaya çıkmasına yönelik bir kitlesellik oluşturulması çabası göze çarpar olmuştur (Gezi Parkı Olayları İddianamesi, 2019: 12).

2.1. Sivil Başkaldırı Konsepti

Amerikalı siyaset bilimci Gene Sharp’a göre sivil itaatsizlik kavramı, “siyasi başkaldırı” veya “sivil direniş” adlı konseptlerle ikame edilebilir (Sharp, 2010: 9-10). “Diktatörlükten Demokrasiye” adlı kitabında Sharp, “şiddet içermeyen yoğun muhalefet” yöntemi ile ilgili olarak 1980’li yıllarda Estonya, Letonya, Polonya, Doğu Almanya, Mali vb. örnekleri inceler. Neticede bu yöntem hakkında, Eski Sovyetler Birliği coğrafyasında “demokratikleşme yolunda ilerleme sağlamıştır” tespitinde bulunur. Söz konusu yöntem, bu ülkelerdeki diktatörlükleri “şiddet içermeyen yoğun muhalefet” sonucunda ortadan kaldırmışsa da açlık, yoksulluk ve bürokratik yozlaşmışlık bu toplumlarda yoğunluk kazanmıştır. Neticede diktatörlüklerin son bulması bu toplumların geniş kapsamlı bir siyasal demokrasiye, sosyal adalet ve özgürlüklerin kurgulandığı bir düzene geçmesine yetmemiştir. Öte yandan Sharp’a göre;

“Şiddetin her zaman hızlı bir çözüm olduğuna ve şiddet içermeyen bir çözümün uzun zaman aldığına dair eski önyargı, açık bir şekilde tamamen yanlıştır. Geri plandaki durumlar ve toplum bünyesindeki değişiklikler için çok fazla zaman gerekse de bir diktatörlüğe karşı yapılan fiili savaş, şiddet içermeyen bir mücadele ile oldukça hızlı bir şekilde ortaya çıkar...Politik başkaldırı ve pasif direniş, diktatörlükleri yıkabileceği gibi, o ülkelerin yeni diktatörlerle karşılaşma ihtimalini de zorlaştıracaktır” (Sharp, 2010: 23)

görüşlerinden hareketle, “istekliliğin”, diktatör rejimlerin sarsılmasındaki ve ortadan kalkmasındaki en önemli olgu olduğu söylenebilecektir.

Sharp'ın görüşlerini destekler nitelikte öne çıkan bir diğer tarihi örnekte ise 1989 yılında Çekoslovakya'da, Komünist yönetimin ortadan kalkması ile sonuçlanan ve "Kadife Devrim" olarak nitelendirilen ayaklanmalarda, "Uluslararası Öğrenciler Günü" dolayısıyla toplanan üniversite öğrencileri, şiddet içermeyen bir "direniş" hareketi başlatmışlardır. Güvenlik güçlerinin sert müdahalesi neticesinde öğrenciler daha da yoğun bir eylemlilik sergilemiş ve neticede öğrencilerin talepleri karşılık bulmuştur.

2000 yılı itibarıyla Balkanlar, Rusya mücaviri olan Asya ve Ortadoğu'da iç ve dış sorunların halkı sıkıştırması, bir kitleleşmeyi ve hareketlenmeyi beraberinde getirmiştir. Uluslararası ilişkilerdeki hakim paradigmaya meydan okuyan Putin ve onun anlayışıyla örtüşen benzeri "merkezileşme" yanlısı adımlar (Türker, 2008: 292-293), "renkli devrimler" in en önemli nedenleri arasında yer almaktadır. 2000 yılında Sırbistan'daki "Buldozer Devrimi", 2003 yılında Gürcistan'daki "Gül Devrimi", 2004 yılında Ukrayna'daki "Turuncu Devrim", 2005 yılında Kırgızistan'daki "Lale Devrimi" ve hatta 2011'den itibaren de Tunus, Libya, Mısır gibi ülkelerden başlayarak en son Suriye'yi de etkileyen "Arap Baharı", bu sürecin tetiklediği ve şekillendirdiği sosyo-politik gelişmeler başlığı altında örnek verilebilir. Ancak 2000 yılı sonrasında tanık olunan "devrimler", Çekoslovakya'da yaşanan "Kadife Devrim" in aksine yönetim boşluklarının ve sivil çatışmaların ortaya çıktığı, belirsiz ve "kırılgan" devlet yapılarını ortaya çıkarmıştır (Darabadi, 2013).

2.2. Gezi Parkı ve Sivil Başkaldırı

İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından hazırlanan Gezi İddianamesi'nde belirtildiği üzere, OCCUPY (işgal) hareketlerinin teorisyeni Gene Sharp'ın öne sürdüğü "sivil itaatsizlik" kavramı Gezi Parkı Olayları'nda da kullanılan yöntem olmuştur. Böylelikle ortaya "sivil başkaldırı" konsepti çıkmıştır. Öte taraftan, iddianamede, Arap Baharı kapsamındaki olaylarda öne çıkan ve George Soros tarafından fonlanan Otpor (Direniş) adlı oluşumun Sharp'ın teorik yaklaşımını pratiğe döktüğü öne sürülmüş ve bu oluşumun Gezi Parkı Olaylarında da kendini gösterdiği savunulmuştur. Bu noktada, dünyanın çeşitli yerlerinde ve farklı düşünen insanların belli konularda ortak düşünmesini sağlamak, ilgili oluşumun temel amaçlarından biri olarak belirtilmiştir. Nitekim Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı (KOM), benzer iddiaları doğrular nitelikte ifadeler kullanmıştır;

"İstanbul Taksim Bölgesi Yayalaştırma Projesi kapsamında 28 Mayıs 2013 tarihinde Taksim Gezi Parkı'nda bazı ağaçların taşınması ve parkın bir duvarının yıkılmaya başlanması üzerine başlayan ve polis tarafından müdahale edilen olaylar ülke çapında protesto gösterilerine dönüşmüştür. Gösteriler sırasında çok sayıda polisimiz ve vatandaşımız yaralanmış, kamu binaları ve mallarına ciddi oranda zarar verilmiştir.

Her ne kadar basın-yayın organlarında ve sosyal medyada gösterilerin toplum refleksi ile bir anda oluştuğuna dair kanaat oluşturulmaya çalışılsa da olayın sosyal medyada yayılış biçimi, olayı başlatan ve yayılmasında rol oynayan aktörler, seçilen slogan ve imgeler; eylemin ilk gününden itibaren meydanlarda ve sosyal medyada en önde yer alan ve organize bir şekilde hareket eden, ayrıca uluslararası aktörlerden destek alan şahıslarla bilinçli bir şekilde yönlendirildiği ve yönetildiği kanaati edinilmiştir. Bu durum, söz konusu olayın PLANLI BİR SENARYONUN ürünü olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Benzer faaliyetlerin; Gürcistan'daki "Gül Devrimi" ile 2012 yılında Mısır, Tunus, Yemen gibi ülkelerde görülen ve "Arap Baharı" olarak adlandırılan, sosyal medyanın kullanılarak halkın mevcut yönetimlere karşı toplantı ve gösteri yapmalarını sağlayan hareketlerde de etkin olduğu gözlenmiştir" (Gezi Parkı Olayları İddianamesi, 2019: 25).

Oluşumun temel amaçlarından biri de hedef aldıkları ülkelerde kırılgan yönetim anlayışını ortaya çıkarmak ve halk yoluyla iktidarları yönlendirmektir. Konuya ilişkin önemli iddialardan biri de Otpor Hareketi'nin "Profesyonel Devrimci" iddiasını taşıdığı ve bu iddiadan hareketle kitlelerin mobilize edilmesinde önemli payının olduğu yönündedir. Kitlesele bir harekete dönüşme özelliği kazanan toplumsal olayların, gelinen noktada ilgili hükümetleri sarsması ve mümkünse uzun süreli bir "şiddet içermeyen yıpratma savaşı"na mecbur bırakması beklenmektedir. İlgili oluşumun Gürcistan, Ukrayna, Kırgızistan, İran ve Rusya'da da uzantıları aracılığıyla varlık gösterdiği bilinmektedir (Jackson, 2011).

Otpor, Gezi Parkı Olayları'nda da sıkça kendi eylemlerini sosyal medya üzerinden göstermiştir. Örneğin, ilgili oluşumun, sosyal medya hesapları aracılığıyla #OccupyTurkey başlıklı hashtag ve çeşitli çevrimiçi yapılarla Türkiye genelinde bir sosyal medya ağı hazırlığı tespit edilmiştir. Gezi İddianamesi'nde, 2011-2013 yılları arasında bazı isimlerin de George Soros veya Otpor yetkilileriyle bu hazırlığı yaptığı öne sürülmüştür (Gezi Parkı Olayları İddianamesi, 2019: 35-49).

Resmi belgelerin tersine, Otpor lideri İvan Maroviç, BBC Türkçe'ye 2014 yılı aralık ayında verdiği demeçte, "hakkındaki iddiaların 'uydurmaca' olduğunu" iddia etmişse de (BBC Türkçe, 2014), ortada yazılı ve görsel çok sayıda emarenin bulunuyor olması, ilgili oluşumun varlığını ve faaliyetlerini dikkat çekici kılmaktadır.

2.3. Olaylarda Etkili Olan Türkiye Merkezli Faktörler

Gezi Parkı Olayları'nın devam etmesinde etkili olan “süreci yöneten siyasilerin yaklaşımı” ve “FETÖ etkisi”, Türkiye merkezli ve sürecin akışına doğrudan tesiri bulunan faktörler arasındadır. Toplumsal hareketlerden kaynaklanan olaylara siyasilerin yaklaşımı da önem arz eden hususlar arasındadır. Toplumsal olayların yönetimine ilişkin teorik arka planda John Locke'un “direnme hakkı”na yönelik görüşlerinin de hatırlanmasında yarar vardır ancak bu kavram STK'lar tarafından çoğu kez suiistimal edilerek kaotik ortamların yaşanmasına neden olmuştur. Kitlese hareketlerin şekillendirdiği kaotik ve belirsiz bir sosyo-politik süreçle karşı karşıya kalan devletler açısından, ortaya çıkan güvenlik zaafları güvenlik güçlerinin öncelikli olarak çözmeye çalıştığı sorunlar arasındadır.²

Toplumsal olaylara müdahalede çeşitli yöntemler mevcuttur. En nihayetinde bu yöntemler müzakere, güvenlik güçleri ile müdahale ve arabuluculuk yapma gibi çeşitli ana başlıkları ihtiva etmektedir. Toplumsal olayların yönetimi noktasındaki literatürden hareketle, sulh yoluyla çeşitli diyalog yöntemleriyle müzakereci bir tavır benimsenebileceği gibi yumuşak güç unsurları devreye sokularak, ortaya çıkabilecek iş birliği ortamı kalıcı hale getirilir. Diğer taraftan güvenlikçi yaklaşım ise keskin tepki ve müdahale yöntemlerini barındırır ve genellikle sert güç unsurları öne çıkar (Bazemore & Griffiths, 2003; Palmer & Whelan, 2007; McGovern, 2011: 13-40, 114-127). Neticede her iki yöntem de Türk siyasal erki ve bürokrasisinin Gezi Parkı Olayları'na yaklaşımında gözlemlenmiştir.

Gezi Parkı Olayları'nın başından itibaren siyasi ve bürokratik anlamda yürütülen politikaların müzakereci ve güvenlikçi anlayış etrafında ikilem ve açmazları barındırdığı gözlemlenmiştir. Olaylara ilişkin alınan kararlar ise tek düze olmayıp, zaman zaman birbiriyle ters düşen resmi açıklamalar söz konusu olmuştur. Örneğin, Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, “Taksim Meydanı aşırı uçların meydanı olamaz” diyerek güvenlikçi yaklaşıma kapı aralamış ve emniyet güçleri bu doğrultuda gerekli önlemleri almıştır. Olayların sürdüğü ve alevlendiği esnada, Erdoğan, açıklamalarının yanlış anlaşıldığına istinaden verdiği demeçte ise polis tarafından aşırı şiddet kullanılmasının yanlış olduğunu vurgulamış ve dönemin İçişleri Bakanı ve İstanbul Valisini tenkit etmiştir (Youtube, 2013). Erdoğan, süreç boyunca “değişken” bir kamu düzeni politikaları yaklaşımı benimsese de sonuç olarak “sert müzakereci” biri olarak nitelendirilebilir.

11 Haziran 2013'te AK Parti grup toplantısında konuşan Başbakan Erdoğan, göstericilere yönelik, “...bunların önünde diz çöküp ne olur şu AKM'den paçavraları indirin mi diyeceğiz? Gezi Parkı işgal alanı değildir” ifadeleriyle, müzakereci bir dilin geliştirilmesi açısından, böylesi sivil itaatsizlik girişimlerinin kendisini (Başbakanı) ikna edecek yöntemlerden olmadığını dile getirmiştir. Yine aynı günlerde “...yüzde 50'yi evde zor tutuyoruz” söylemiyle benzer bir vurguda bulunmuştur (Youtube, 2013).

14 Haziran 2013 tarihi Gezi Parkı Olayları'nda güvenlikçi ve müzakereci yaklaşımın bir dönüm noktası olmuştur. Her kesimden sanatçılar hükümet ile görüşmeye çağırılmıştır. Bu görüşme sonrasında önemli açıklamalar yapılmış ve müzakereci bakış açısının benimseneceğine yönelik sinyaller verilmiştir. İlgili görüşmelerin AK Parti'nin organize ettiği “Milli İradeye Saygı” mitinglerinden hemen önce yapılmış olması, hükümet yetkililerin olayların sonlanacağına yönelik beklentisini göstermektedir. Bununla birlikte bu görüşmelerin çıktılarının göstericileri tatmin etmediği sahada gözlemleniyor olsa da Şair Sunay Akın, "Mutlu ayrıldığını, artık herkesin ve tüm Türkiye'nin beklentilerinin altının çizildiğini, Gezi Parkı'nda şiir ve sanatla bu işi demokratik anlamıyla bir finalle taçlandırmak gerektiğini" belirterek görüşmelerin istenilen sonuca ulaştığını vurguluyordu (Hürriyet Gazetesi, 2013h).

15 Haziran 2013 tarihinde Başbakan Erdoğan'ın, Ankara'daki “Milli İradeye Saygı” mitinginde;

"Yarın İstanbul mitingimiz var. Bakın çok açık, net söylüyorum, Taksim Meydanı boşaldı, boşaldı; boşalmadığı takdirde bu ülkenin güvenlik güçleri orayı boşaltmayı bilir. Çünkü geldiler kabul ettik, kendilerine anlattık, her şeyi söyledik. Bana söyledikleri hep şu oldu: 'Tamam mademki plebisit yapacaksınız, halk oylaması yapacaksınız' çoğunluk dedi ki 'ne kadar güzel'. 'Ne kadar güzel' dediler ama hala birilerinin orada direndiğini gördüm. Sabah 10.00'da karar açıklayacağız dediler, açıklamadılar. Saat üçte dediler, açıklamadılar. Bu devlet sizin oyuncağınız değil, kusura bakmasınlar" (CNNTürk, 2013).

ifadeleriyle birlikte yeniden “güvenlikçi” tavrını ortaya çıktığı ve polisin göstericilere müdahalesinin söz konusu olduğu görülmektedir. Ertesi gün, 16 Haziran 2013'te yapılacak olan İstanbul mitingi saatine kadar marjinal unsurların eylemlerini sonlandıracağı düşünülmüştür. Fakat bu beklenti gerçekleşmediğinden polislerin müdahalesi devam etmiştir. Diğer taraftan hükümet kanadının “vandallık”, “çapulculuk vb. ifadeleri kullanarak eylemcilerin karşısında konumlanma durumu daha da sertleşmiştir. Dönemin Gümrük ve Ticaret Bakanı Hayati

² Bu kısım yazarın kendi saha notları ve deneyimlerinden hazırlanmıştır.

Yazıcı, Erdoğan'ın verdiği "sert" tavrı destekler nitelikte; "eylemcilerin daha dikkatli hareket etmesi gerektiğini" söylemiş ve "Parktaki düzenlemeye neden karşı olduğu anlaşılamayan, değişik grupların sürüklediği kitlelerin, sakin bir şekilde düşündüklerinde, yaptıklarının kime yaradığını, neye hizmet ettiğini ve ülkemize sonuç itibarıyla katkı sağlamayacağını göreceklelerini, yakarak, yıkarak, eylemle hak aramanın demokrasiyle bağdaşır hiçbir tarafı olmadığını" (Anadolu Ajansı, 2013b) ifadelerini öne sürmüştür. Dönemin Başbakanlık Başdanışmanı Yalçın Akdoğan (Milliyet Gazetesi, 2013h), Avrupa Birliği Bakanı Egemen Bağış (Anadolu Ajansı, 2013c) ve AK Parti Genel Başkan Yardımcısı Hüseyin Çelik gibi önemli isimlerin de Erdoğan'ın açıklamalarına katıldığı gözlemlenmiştir (Anadolu Ajansı, 2013d).

Benzer ifadeleri kullanan hükümetin "kurmay" kadrosundaki isimlerin güvenlikçi yaklaşımına hareket etmesinin temelinde, kamuoyuna sürecin akışının "doğal" ve "normal" olduğu mesajını vermek saikin yattığı değerlendirilmesi yapılabilir.

Öteki taraftan, Erdoğan'ın açıklamalarına destek çıkan kimi AK Parti bürokratlarının yanı sıra Erdoğan'ın karşısında yer alan ve zaman zaman inisiyatif alarak karar alma sürecine müdahalede bulunan figürler de söz konusudur. Örneğin, dönemin İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı Kadir Topbaş, "bundan sonra bir durağın yerini değiştirirken bile halka danışılmalı" ifadelerini kullanmıştır. Benzer şekilde dönemin AK Parti İzmir Milletvekili Ertuğrul Günay, Başbakan Erdoğan'ın, "yüzde elli evde zor tutuyoruz" söylemine ilişkin;

"muhalif güçlerin arkasına sığınan yasa dışı güçlerin bu basit ama iyi yönetilemeyen süreçten sanki iktidara karşı bir ayaklanma, iktidar değiştirme hevesi ve hayali ürettiklerini, bunun da çok geniş bir çoğunluğu ve başlangıçta çevre duyarlılığına yakınlık hissedilen AK Parti kitlelerini rahatsız ettiğini, olaylardaki can kayıpları ve ekonomik zarardan daha kötüsünün ise birlikte barış içinde yaşama duygumuzun, yurttaşlığın temeli olan duygudaşlığın ciddi biçimde zarar görmesi ve böyle devam ederse zarar görmeye devam etmesi olduğu"

vurgusunda bulunmuştur (Anadolu Ajansı, 2013g).

Dönemin Başbakan Yardımcısı Bülent Arınç ve Cumhurbaşkanı Abdullah Gül gibi önemli isimlerin Erdoğan'ın güvenlikçi tutumunu müzakereci bir tavırla dengelemeye çalıştığı görülmektedir. Neticede Erdoğan'ın iki politikanın ortasında adeta bir sarkaç gibi hareket etmek zorunda kaldığını söylemek mümkündür (NTV, 2013b).

Başbakan Erdoğan'ın, söylemlerinde, çoğunluğu işaret ederek ve önceleyerek azınlığı ikinci planda bırakması, eylem ve eylemcileri destekleyen siyasi partiler tarafından eleştirilmiştir. Diğer taraftan, süreçte, AK Parti eğilimli olan ancak müzakereci bir politika izlenmesi gerektiğini vurgulayan bürokratların da Erdoğan'la ters düşüğü gözlemlenmiştir (Anadolu Ajansı, 2013h). Cumhurbaşkanı Abdullah Gül, Erdoğan'ın yaklaşımına yönelik;

"Demokratik bir toplumda, tepkiler istismara mahal vermeyecek şekilde, kurallara uyarak, sağduyu ve sükunet ile verilebilmeli; buna mukabil, yönetenler de farklı düşüncelere ve kaygılara kulak vermek için daha çok çaba sarf etmelidir."

ifadelerini kullanmıştır. Olaylar süresince benzer bir ikilem ve açmaz devam etmiştir. Gül ayrıca,

"Polis müdahalesinin daha ölçülü hale gelmesi ve üzücü görüntüler vermekten uzak durulması gerektiği, bu hususları başta Başbakan olmak üzere ilgili hükümet ve devlet yetkilileri ile de paylaştığı, sükunetin sağlanması ve konunun yeniden bizlere yakışır bir şekilde tartışılarak neticelendirilmesi için herkesin üzerine düşeni ivedilikle yapacağına inandığı" hususlarını gündeme getirerek, polis müdahalesinin ölçülülüğü ve müzakereci tutumu açısından oldukça net bir tutum göstermiştir. Nitekim 2020 yılında verdiği bir röportajda Abdullah Gül, o dönem kendisine yöneltilen, "Gezi Parkı Olayları hakkında ne düşünüyorsunuz" sorusuna, "gurur duyuyorum" diyerek cevap verdiğini dile getirecek ve katılımcı demokrasi açısından bir konumlanmada bulunarak, "demokrasi sadece seçim değildir" vurgusunu da yapmayı ihmal etmeyecektir (Sondakika.com, 2013).

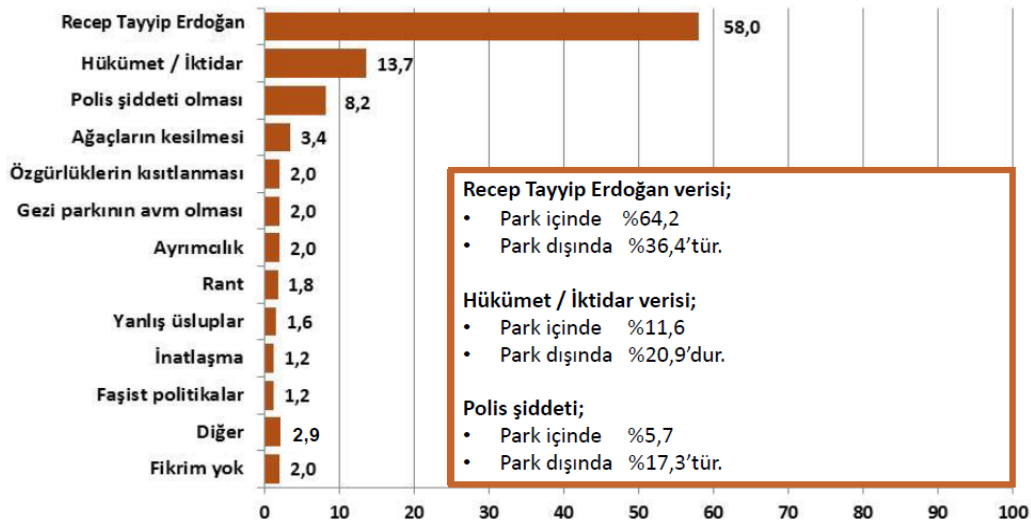
Yaklaşımıyla Avrupa Birliği'nin önde gelen temsilcilerinden de destek görmüştür (Anadolu Ajansı, 2013i).

Şekil 1: Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ı "Etkileyen" Faktörler

Gezi Parkı Olayları boyunca Türkiye çapında yaklaşık 7 bin gösteri gerçekleştirilmiştir. Gösterilerin hareketliliğini sağlayan ve belirleyen en önemli değişken polisin "aşırı" şiddet kullanması olmuştur. Bu noktada güvenlikçi ve müzakereci tavrın arasında bir müdahale temposu ortaya çıkmıştır. Neticede Erdoğan, Gezi Parkı Olayları boyunca bürokrat, siyasetçi ve eylemcilerin arasında kalmıştır. Birkaç cephenin ürettiği politika "karmaşası" Gezi Parkı Olayları'nın başlamasında ve sürmesinde önemli bir "iç" kırılma olmuştur.

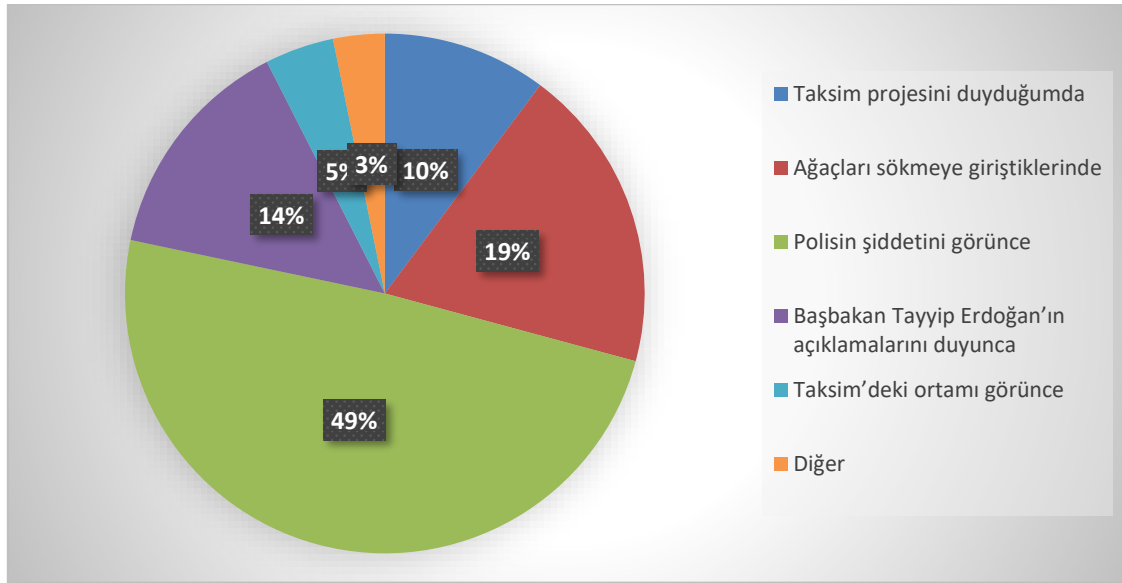
Şekil 2: Eylemcilerin Algısında Gezi Parkı Olayları'nın Asıl Sebebi

Kaynak: GENAR, 2013, "Gezi Parkı Profili Raporu"ndan uyarlanmıştır.

Bu bağlamda, GENAR'ın yaptığı anket ve araştırmalara göre, eylemcilerin gözünden, Gezi Parkı Olayları'nın ortaya çıkmasında %58 oranla en önemli neden "Erdoğan" olarak görülmüştür. Araştırmanın olayların sıcaklığının korunduğu bir dönemde yapılmış olması ve 498 kişinin Erdoğan cevabını vermesi önemli bir gösterge olarak kabul edilebilir. Öte yandan olaylara ilişkin algı yönetiminin de zayıf kaldığını söylemek mümkündür.

Şekil 3: Gezi Parkı'na Gelmeye Ne Zaman Karar Verdiniz?

Kaynak: KONDA, 2014, “Toplumun ‘Gezi Parkı Olayları’ Algısı Gezi Parkındakiler Kimlerdi?” Raporundan uyarlanmıştır.

İlave olarak, KONDA tarafından Gezi Parkı Olayları’na ilişkin yapılan bir başka araştırmada, eylemcilere yöneltilen “Gezi Parkı’na Gelmeye Ne Zaman Karar Verdiler?” sorusuna ilişkin olarak “polis şiddetini görünce” seçeneğinin ön plana çıktığı gözlemlenmiştir. Sonuç itibarıyla, olayların “polisin ölçsüz müdahalesi”yle bastırılması noktasında bir sonuç alınamamıştır.

2.4. Gezi’de FETÖ Etkisi

1970’lerin sonlarından itibaren dini bir topluluk olma iddiasıyla ortaya çıkan FETÖ, Türkiye’de paralel devlet yapısına evrilmiş ve sosyal alanda elde ettiği insan gücüyle adeta bir istihbarat yapılanması formatına bürünmüştür. Esas maksadı Türkiye Cumhuriyeti’nin istihbarat, ordu, yargı ve iç güvenlik kurumlarını ele geçirmek olan FETÖ, bu yolla devletin karar alma ve icracı mekanizmalarını felç etme amacı gütmüştür. Neticede devlet içinde sinsi bir paralel yapıya dönüşen FETÖ terör örgütünün, stratejik anlamda sonuç alma çabasında olduğu konularda ve kritik olaylarda alınan kararların ve uygulamaların olumsuz sonuçlarını yani maliyeti genellikle temsil makamında bulunan devlet büyüklerine fatura eden bir konsepti şiar edindiği dikkat çekmiştir. Bu açıdan, 2010 yılı sonrasında daha ciddi gözlemlenen çıkar çatışması derinleşmesinde; 7 Şubat 2012 MİT Krizi, Mayıs-Temmuz 2013 Gezi Parkı Olayları, 17-25 Aralık 2013 Ekonomik Darbe Girişimi Süreci ve Selam-Tevhid Örgütü Kumpası-Sözde Davaları, AK Parti-FETÖ-Hükümet arasındaki “mücadele”nin görünür hale geldiği önemli olaylar arasındadır. Bu noktadan sonra diğer terör örgütlerinin yanı sıra FETÖ’ye karşı da topyekun mücadele başlatılmıştır. Süreç içinde yaşanan 2015 Çukur Operasyonları ile PKK’nın kitlesel ayaklanma girişiminin de savuşturulması üzerine Türkiye Cumhuriyeti’ne yönelik “dolaylı” saldırılarının sonuçsuz kalacağını anlayan FETÖ, 15 Temmuz 2016 tarihinde başarısız bir darbe girişimi ile devleti ve halkı “direkt” olarak hedef almıştır (Anadolu Ajansı, 2013j).

Gezi Parkı Olayları ve FETÖ arasındaki ilişki çeşitli iddianelerde detaylandırılmıştır. FETÖ iltisaklı ilgili kişilerin deliller dahilinde terör örgütü sözde yayın organı olan Zaman gazetesi yazarının telefon kayıtlarında “biz Geziyi tamamen destekliyoruz zaten...bizim öyle bir derdimiz yok” dediği tespit edilmiştir. Ek olarak olayların sürmesinde etkili olan, “parkın imar planının, iptal edilmesine rağmen kamuoyundan saklandığı” ve “böylece Türkiye Cumhuriyeti Hükümetinin yıkılmasına yönelik kara propaganda sürdürülmesinde katalizör rolü üstlenildiği” öne sürülmüştür (Gezi Parkı Olayları İddianamesi, 2019: 456-457).

Sonuçta, olaylara etki etme noktasında yetkili olan FETÖ mensupları, bürokrat veya kamu personeli kisvesi altında olayların yönetimini çıkmaza sokmuştur. Bu noktada terör örgütü mensupları tarafından sahada oluşabilecek maliyetlerin tamamını Başbakan Recep Tayyip Erdoğan’ın üstlenmesi hedeflenmiştir. Sonuç olarak şiddet sarmalının ortaya çıkmasına ve terör koşullarının oluşmasına neden olan birincil aktör FETÖ mensuplarından kimilerinin şu ifadeleri kullandığı bilinmektedir;

“Tabii ki mesele sadece Gezi Parkı meselesi değil. Park meselesinin tetiklediği, fakat özünde gittikçe otoriterleşen ve toplumsal mühendislik projeleriyle herkesi kendine benzetmeye girişen bir iktidara yönelik tepki var” (Yeniakit, 2013).

FETÖ mensuplarının kamu düzenini bozmanın da ötesinde olan hükümeti ve dolayısıyla Erdoğan’ı devirme amacı, 2016’daki darbeden önce yani 2013’te sivil toplum olayları ile gerçekleştirilmeye çalışılmıştır.

2.5. STK ve Terör Örgütlerinin Etkisi

STK'ların politika yapım sürecine katkısını dikkate almamak, çeşitli siyasi ve toplumsal riskleri beraberinde getirebilir. Özellikle politika yapım süreçlerinde rol alan aktörlerin önündeki en önemli sınavlardan biri olan STK'lar, uzun vadede talepleri karşılanmadığı takdirde siyasi iktidarın karşısında pozisyon alma halini kalıcı hale getirebilirler. Bu açıdan STK'ların da kamu yararına odaklanarak politika süreçlerine katılma noktasında ısrarcı olmaları gerekmektedir (Kutlu & Kahraman & Dinçer, 2019: 396-397).

STK'lara ilişkin ön bilgi ve gereksinimlerin akabinde Gezi Parkı Olayları'nda temel dinamizmin STK'lar üzerinden yürüdüğü ifade edilebilir. Taksim Platformu/Dayanışması çatısı altında toplanan siyasi, çevreci ve kadın hakları gibi önemli konularda faaliyet yürüten STK'lar, "Taksim Bizimdir" sloganı ile İstanbul ve Türkiye'nin farklı illerinde çeşitli eylemler gerçekleştirmişlerdir. Bahse konu oluşum, ismini, Gezi Parkı Olayları sonrasında "platform" uzantısından "dayanışma" uzantısına çevirmiştir.

Gezi Parkı'nı da içeren yayalaştırma projesine muhalif unsurların bir araya gelerek oluşturduğu Taksim Dayanışması, sadece 27 Mayıs 2013 tarihinde etkin şekilde eylemlerini yürütmemiş aynı zamanda bu tarihten önce pek çok kez bir araya gelen oluşum mensupları, yürüyüşlerini olayların çıktığı tarihe kadar sürdürmüştür. Platform, 27 Mayıs 2013 itibarıyla Gezi Parkı'ndaki ağaçların sökülmeğe başlanması üzerine harekete geçmiş ve Gezi Parkı içerisine çadırlarını konumlandırmıştır (Sancar, 2013: 66-73). Bu noktadan sonra halkın Gezi Parkı'na çağırılması ve özellikle marjinal grupların burada toplanması olası bir eylem dizisinin ön gerekliliklerini tesis etmiştir. Nitekim bir toplumsal hareket olarak başlayan süreçte, Taksim Dayanışma Platformu etrafında toplanan gruplar, müdahalelerin içerdiği şiddetin de etkisiyle, giderek sivil itaatsizlik vb. metotları terk etme eğilimi göstermiş ve olayların seyri, taşlı-sopalı kavgalara dönüşmeye başlamıştır. Bu gelişmeden sonra ortaya çıkan her türlü olayın söylem ve eylem boyutunda şiddete varan bir hal aldığı söylemek mümkündür. Gezi Parkı'nın ağaçlardan yoksun bırakılacağı iddiasıyla başlatılan eylemler çerçevesinde, hem medya hem STK'lar düzeyinde şiddete varan bir eylem dalgasının ortaya çıkacağı ilk mesajları verilmiştir. Bu da marjinal grupların ve Türkiye'nin dört bir yanından muhtelif eylemcilerin mobilize olmasını tetiklemiş, Gezi Parkı protestolarını destekleyen STK'ların sosyal medya ve çeşitli sosyal ağlar üzerinden hükümet karşıtı ifadelerini sürdürmesine sebebiyet vermiştir. Bu STK'lar "hükümet istifa" ve "sokakta kazanacağız" şeklinde söylemleri ile öne çıkmıştır. Ek olarak Türkiye Barolar Birliği (TBB) Başkanı Metin Feyzioğlu'nun öncülüğünde hazırlanan "Türkiye Ağaca Neden Sarıldı?" adlı raporda, güvenlik güçlerinin "orantısız şiddet" kullandığı sıklıkla işlenmiş ve ilgili kamu görevlileri hakkında idari işlem başlatılması talep edilmiştir (Türkiye Barolar Birliği, 2013: 98-102).

STK'ların getirdiği önerilerin genellikle sivil itaatsizlik yöntemine uygun ve "keskin" şartları içinde barındırdığı gerçeği de söz konusudur. Neticede siyasi ve bürokratik iradenin kendini feshetmesi gibi bir isteğin ulaşılamaz olduğu izahtan varededir. Bu bağlamda, "ifade özgürlüğünün önündeki engellerin kaldırılması kapsamında Taksim ve Kızılay başta olmak üzere Türkiye'deki tüm meydanlar ve kamusal alanlara ilişkin yasakların sona erdirilmesi, Taksim Gezi Parkı'nda en temel demokratik hak kullanımını engelleyen ve şiddetle bastırma emrini veren sorumluların görevden alınması, gaz bombası ve benzeri materyallerin kullanılmasının yasaklanması, gözaltına alınanların serbest bırakılması, haklarında hiçbir soruşturma açılmayacağına ilişkin açıklama yapılması, afet zamanlarında da toplanma ve korunma yerlerinden olan Gezi Parkı başta olmak üzere halkın kullanımına kapalı tutulan tüm parkların bir an önce açılması" (Taksimdayanışma.org, 2013c) türünden taleplerin yanı sıra yaşanan hadiselerle derinleşen ve yayılan bir Gezi Parkı eylemleri dizisi ortaya çıkmış, bu eylemler olayların hararetini yitirdiği 2013 Ağustos, Eylül ve Ekim periyodunda da yer yer görülmeye devam etmiştir. Dolayısıyla, Türkiye'nin dört bir yanında konferans, yürüyüş ve kitlesel hareketliliği ifade eden eylemler gerçekleştirilmiştir. Taksim Dayanışması Platformu'nun kitlesel bir hal almasında, içinde barındırdığı STK'ların -sol tandans ağırlıklı olmak üzere- farklı kesimlerden oluşu (Taksimdayanışma.org, 2013d) büyük rol oynamıştır. Örneğin; Hatay'da; 30 Ağustos 2013 tarihinde "Gezi Direnişi ve Öğrettikleri" konulu panel, 6 Eylül 2013'te İzmir'de yapılan forum, 1 Ekim 2013'te Hatay Mitingi, İsyen Söyleşileri, 1 Eylül Barış Zinciri Eylemleri, 13 Ekim 2013 Diyarbakır Toplantıları, 31 Ekim 2013 tarihinde gerçekleştirilen ODTÜ eylemleri benzeri eylemler ve faaliyetler, Taksim Dayanışması Platformu'na destek verme amacını gütmektedir.

Marjinal/sol gruplar ve terör örgütlerinin mensuplarının organize bir şekilde Gezi Parkı Olayları'nda göstericilerin "yanındaymış" imajı çizdiği gözlemlenmiştir. Olayları şiddet içeren bir hale evirme çabası içerisine giren ilgili unsurların, daha sonraları 6-8 Ekim 2014 tarihinde Kobani olaylarına giriştiği, 2015 yılında Hendek/Çukur teröründe başı çektiği tespit edilmiştir. Türkiye'nin 35 ilinde yoğun şiddet ve gösteri eylemleri gerçekleştiren PKK müzahiri ve iltisaklı unsurlardan olan MLKP vb. terör örgütlerinin öne çıktığı, olaylar sonrası yürütülen soruşturmalarda anlaşılmıştır. 29 Ekim 2020 tarihinde DHKP/C terör örgütüne yönelik İstanbul başta olmak üzere 12 ilde yürütülen eşzamanlı terörle mücadele operasyonunda, aralarında terör örgütüne ait sözde "direniş meclisi", "halk meclisi", "alan komitesi" ve "mahalle komitesi" yapılanmalarının mensupları tespit edilmiştir. Gözaltına alınan 120 şahıstan büyük bir kısmının terör örgütünün "silahsız propaganda" yapılanmalarında aktif faaliyet yürüttüğü anlaşılmıştır (Yeşilgazete, 2020).

Netice itibarıyla terör örgütleri “STK’laşmış” yahut “STK’lara sızmış” olabilir. Gezi Parkı Olayları ve akabinde çeşitli şiddet içeren olaylarda görünür hale gelen bahse konu marjinal unsurların sosyal alan yapılanmalarının demokratik ve anlaşılır taleplerle hareket eden STK’ları belirli manipülasyonlarla bambaşka mecralara sürüklemeye kapasite ve olasılıklarının bulunduğu ifade edilebilir.

3. SONUÇ

Bu makalede Gezi Parkı Olayları’nın neden başladığı ve sürdüğü ile alakalı küresel, bölgesel ve ulusal düzeydeki siyasal nedenler tartışılmıştır. Bu kapsamda olaylara ilişkin tanımlayıcı bilgilerin dışına çıkılarak, gerçekleştirilmiş araştırma ve gözlemler sonucunda Gezi Parkı Olayları özelinde; küresel anlamda Otpor aracılığında yürütülmeye çalışılan faaliyetlerin öne çıktığı görülmüştür. Bölgesel anlamda Arap Devrimleri’nin 2011’de Ortadoğu’da oluşturduğu “sivil itaatsizlik” iklimi Türkiye’ye Gezi Olayları şeklinde yansımıştır. Ek olarak ulusal düzeyde Türkiye’de yaşanan “kriz yönetimi” belirsizliği de olayların başlamasında ve özellikle devam etmesindeki en önemli faktör olmuştur. Kriz yönetimi faktöründen hasıl olan bağlantılı nedenlerin başında ise güvenlikçi ve müzakereci güvenlik yönetimi anlayışının karmaşık ve kompleks bir zeminde yürütmesi gelmektedir. Ayrıca FETÖ, STK’lar, marjinal sol oluşumlar ve terör örgütlerinin bulduğu fırsat iklimi de benzer şekilde ulusal düzeyde olayların hızlanmasında ve şiddet sarmalı boyutuna geçmesindeki önemli bir faktör olarak nitelendirilebilir.

Gezi Parkı Olayları, “Gezi Ruhu” motto ve konsepti üzerinden Türkiye’nin önümüzdeki yıllarda gündemini meşgul etmeye devam edecek en önemli sosyo-politik konular arasındadır. Diğer taraftan akademisyenler için önemli bir laboratuvar, politika yapımcılar içinse ders çıkartılması gereken önemli bir tarihsel deneyim ve toplumsal gerçekliktir.

KAYNAKÇA

- Ayata, G., & Çağlı, P. (2013). *Gezi Parkı Olayları, İnsan Hakları Hukuku ve Siyasi Söylem Işığında Bir İnceleme*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Bazemore, G., & Griffiths, C. (2003). Police reform, restorative justice and restorative policing. *Police Practice and Research*, 4(4), 335-346.
- Erdağı, B. (2013, Eylül). Gezi’den Türkiye’ye Ergenlikten Nereye. *Kampf Platz*, s. 173-195.
- GENAR. (2013). *Gezi Parkı Profili*. İstanbul: GENAR Araştırma Danışmanlık Eğitim.
- Gezi Parkı İddianamesi, 2018/210299 (İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı Mart 2019).
- Jackson, J. (tarih yok). *The Professors of Protest and the University of Revolution*. The Professors of Protest and the University of Revolution adresinden alındı
- Kesgin, B. (2013, Eylül). AK Gençlik’in Geziyle İmtihanı. *Teorik Bakış*(2), s. 93-106.
- KONDA. (2014). *Gezi Raporu: Toplumun Gezi Parkı Olayları Algısı, Gezi Parkındakiler Kimlerdi?* İstanbul: KONDA.
- Kutlu, Ö., Kahraman, S., & Dinçer, S. (2019). *10. Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi (NGO219) Tam metin*. Bandırma: Bandırma Onyediy Eylül Üniv.
- MAZLUMDER. (2013). *Taksim Gezi Parkı Olayları Raporu*. İstanbul: Mazlumder.
- Sancar, N. (2013). *Sıcak Haziran*. İstanbul: Evrensel Kültür Kitaplığı.
- Sharp, G. (2010). *Diktatörlükten Demokrasiye "Kurtuluş İçin Teorik Bir Çerçeve"*. Boston: Albert Einstein Enstitüsü.
- Türker, T. (2008). Kronik: "Rusya Başkanlık Seçimleri: Putin Planı". *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 63(1).
- Türkiye Barolar Birliği. (2013). *Türkiye Ağaca Neden Sarıldı*. Ankara : TBB.
- Walt, S. (2016, Mart 24). *Arama Sonuçları*. Şubat 3, 2020 tarihinde alındı
- İnternet Adresleri:**
- <https://yesilgazete.org/blog/2020/09/25/kobani-operasyonu-hdpli-82-kisi-hakkinda-gozalti-karari/> (Erişim Tarihi: 12 Ekim 2020)
- <https://www.yeniakit.com.tr/yazarlar/hasan-karakaya/ihsan-dagi-yavuz-baydar-gezi-odulleri-verilmeye-baslandi-2535.html> (Erişim Tarihi: 1 Haziran 2020)
- <https://www.youtube.com/watch?v=fHeuA7BKgdI> (Erişim Tarihi: 03.01.2020)
- <https://www.milliyet.com.tr/siyaset/kadir-topbastan-gezi-aciklamasi-1720279> (Erişim Tarihi: 03.01.2020)
- <https://www.milliyet.com.tr/dunya/bmden-gezi-parki-aciklamasi-1721728> (Erişim Tarihi: 03.01.2020)
- <https://www.milliyet.com.tr/siyaset/bogazicili-akademisyenler-kazlicesmedeki-katilimci-sayisini-hesapladi-1723986> (Erişim Tarihi: 17.03.2020)
- <https://www.milliyet.com.tr/gundem/duran-adam-eylemleri-durmuyor-1724735> (Erişim Tarihi: 03.01.2020)
- <https://www.milliyet.com.tr/gundem/ethem-i-vuran-polis-serbest-2112394> (Erişim Tarihi: 03.01.2020)

<https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/gezi-parki-olaylarinda-7-yabanci-uyruklu-gozaltina-alindi/240060> (Erişim Tarihi: 02.05.2021)

<https://www.aa.com.tr/tr/politika/yakarak-hak-aramak-demokrasiyle-bagdasmiyor/240780> (Erişim Tarihi: 03.01.2020)

<https://www.aa.com.tr/tr/politika/bu-millet-recep-tayyip-erdogan-i-yedirtmez/239522> (Erişim Tarihi: 19.02.2020)

https://www.bbc.com/turkce/haberler/2013/06/130606_erdogan_tunus_taksi_m (Erişim Tarihi: 21.02.2020)

https://www.cnnturk.com/2013/guncel/06/15/erdogandan_gezi.cagrisi.terk.edin/711814.0/inx.html (Erişim Tarihi: 01.04.2020)

<https://www.ntv.com.tr/turkiye/arinc-gazli-mudahale-cigirindan-cikardi,GUR7FHWV8UCgKL7GvP35yQ> (Erişim Tarihi: 03.01.2020)

<https://www.sondakika.com/haber/haber-11-cumhurbaskani-abdullah-gul-gezi-parki-ile-12929047/> (Erişim Tarihi: 23.03.2020)

<https://www.yeniakit.com.tr/yazarlar/hasan-karakaya/ihsan-dagi-yavuz-baydar-gezi-odulleri-verilmeye-baslandi-2535.html> (Erişim Tarihi: 1 Haziran 2020)

<https://www.taksimdayanisma.org/basina-ve-kamuoyuna-29-haziran-2013> (Erişim Tarihi: 01.04.2020)

<https://www.taksimdayanisma.org/bilesenler> , (Erişim Tarihi: 01.04.2020)